

ΑΚΡΩΣ ΑΠΟΡΡΗΤΟ
ΕΙΔ. ΧΕΙΡΙΣΜΟΥ

Αθήνα, 5 Δεκεμβρίου 1983

ΠΡΟΣ : -κ. Πρωθυπουργό
-Υφυπουργό κ. Κ. ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ Η Μ Ε Ι Ω Μ ΑΘΕΜΑ : Η ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΠΥΡΗΝΙΚΩΝ ΟΠΛΩΝ ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑI. Εισαγωγικά

Γίνεται γενικά δεκτό ότι δεν υπάρχουν σήμερα σοβιετικές πυρηνικές κεφαλές εγκατεστημένες στο βουλγαρικό έδαφος. Κατά πάγια σοβιετική πρακτική πυρηνικές κεφαλές αποθηκεύονται σε χώρες της Ανατ. Ευρώπης μόνον εφόσον υπάρχουν στις χώρες αυτές σώματα σοβιετικού στρατού, στα οποία άλλωστε έχει ανατεθεί τόσο η φύλαξη σε καιρό ειρήνης όσο και η χρήση σε καιρό πολέμου. Δεδομένου ότι τέτοια σώματα σοβιετικού στρατού δεν υπάρχουν σήμερα ούτε στη Βουλγαρία ούτε στη Ρουμανία, θεωρείται γενικά πολύ απίθανο να υπάρχουν πυρηνικές κεφαλές στο έδαφος των χωρών αυτών. Η γεωγραφική απόσταση που χωρίζει άλλωστε τις χώρες αυτές από την ίδια την ΕΣΣΔ είναι τόσο μικρή ώστε είναι δυνατή μέσα σε λίγες ώρες η προώθηση "πυρηνοφόρων" σοβιετικών δυνάμεων προς τη Βαλκανική.

2. Σοβιετικά αντίμετρα για την εγκατάσταση Πέρσινγκ-Κρούζ:
η περίπτωση της Βουλγαρίας

Σαν απάντηση στην εγκατάσταση των πυραύλων Πέρσινγκ-2 και Κρούζ η ΕΣΣΔ ανακοίνωσε τη λήψη ορισμένων αντίμετρων. Ανάμεσα σ' αυτά περιλαμβάνεται και η εγκατάσταση ορισμένων πυραυλικών συστημάτων σε χώρες της Ανατ. Ευρώπης. Στο σημείο αυτό κρίνω σκόπιμο να επισημάνω ορισμένα σημεία που έχουν γίνει αντικείμενο διαστρέβλωσης από τον τύπο τον τελευταίο καιρό και δημιουργούν έτσι κινδύνους παρανόησης :

- α) Η ΕΣΣΔ δεν σκοπεύει να εγκαταστήσει στην Ανατ. Ευρώπη πυραύλους SS-20 (μέσου βεληνεκούς) αλλά SS-21, SS-22 και SS-23 (μικρού βεληνεκούς). Η προώθηση ενός SS-20 προς την Ανατ. Ευρώπη δεν προσφέρει απο στρατιωτική πλευρά κανένα απολύτως πλεονέκτημα για τη Σ. Ένωση, αφού το βεληνεκές

..//..

του είναι τέτοιο που ακόμα και τοποθετημένος στη Σιβηρία μπορεί να πλήξει ευρωπαϊκούς στόχους.

β) Οι πύραυλοι SS-21, SS-22 και SS-23 είναι οι διάδοχοι γενιές των FROG(SS-II), SCALEBOARD(SS-I2) και SCUD(SS-I3). Οι παλιές αυτές γενιές υπήρχαν ήδη στην Ανατ. Ευρώπη από τη δεκαετία του '60 και η απόφαση για εκσυγχρονισμό τους έχει ληφθεί πριν από τη διπλή απόφαση του NATO του 1979. Συνεπώς η εγκατάστασή τους στην Ανατ. Γερμανία και Τσεχοσλοβακία, που εμφανίζεται από την ΕΣΣΔ ως αντίποινα για την εισαγωγή των Πέρσινγκ-Κρούζ, είναι στην πραγματικότητα η εκτέλεση μίας απόφασης που έχει ληφθεί αρκετά χρόνια νωρίτερα.

γ) Διάφοροι επίσημοι του ανατολικού συνασπισμού (Χόνεκερ, Σοβιετικός στρατηγός σε συνέντευξη στο Στέρν κ.α.) παραδέχτηκαν πρόσφατα για πρώτη φορά ότι πυρηνικές κεφαλές υπάρχουν ήδη στην Ανατ. Γερμανία και ότι όλα τα σοβιετικά σώματα στρατού είναι εφοδιασμένα με πυρηνικές κεφαλές. Επιβεβαιώνεται έτσι επίσημα ότι η σοβιετική πρακτική είναι κάθε σώμα σοβιετικού στρατού στην Ανατ. Ευρώπη να φέρει μαζί του τα τακτικά πυρηνικά του όπλα.

Με βάση τις επισημάνσεις αυτές προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

α) Εγκατάσταση σοβιετικών πυραύλων SS-20 στη Βουλγαρία δεν θα εξυπηρετούσε κανένα σοβιετικό στρατιωτικό ή πολιτικό σκοπό. Κι αυτό γιατί στρατιωτικά, τυχόν προώθηση του SS-20 στη Βουλγαρία δεν θα προσέθετε στην ήδη πολύ μεγάλη ακτίνα δράσης των σοβιετικών συστημάτων απολύτως κανένα ευρωπαϊκό (ή αμερικανικό) στόχο που δεν μπορεί να πληγεί με τα υπάρχοντα συστήματα. Πολιτικά εξάλλου, μια τέτοια απόφαση θα συνεπαγόταν τεράστιο πολιτικό κόστος για την Σ. Ένωση και Βουλγαρία: εγκατάσταση τέτοιων συστημάτων θα προϋπέθετε μόνιμη παραμονή σοβιετικών μεραρχιών στη Βουλγαρία, κάτι που θα δημιουργούσε μεγάλη όξυνση στα Βαλκάνια, αλλά και δεν φαίνεται επιθυμητό από πλευράς Σόφιας. Εξάλλου το σχέδιο για ΒΑΖ θα κατέρρεε αυτόματα. Για τούς λόγους αυτούς η εκτίμησή μου είναι ότι η πιθανότητα εγκατάστασης συστημάτων SS-20 στη Βουλγαρία πρέπει ν' αποκλειστεί.

--3--

β) Ο εκσυγχρονισμός των συστημάτων διπλής ικανότητας που διαθέτει ήδη η Βουλγαρία (30 SCUD και 36 FROG) με τη διάδοχη γενιά των SS-23 και SS-2I είναι θέμα χρόνου και μόνο και δεν συνεπάγεται καμιά ουσιώδη μεταβολή στην σημερινή βουλγαρική κατάσταση, εκτός ίσως από το ότι το βεληνεκές της καινούργιας γενιάς είναι ελαφρά αυξημένο (από 100 σε 120 χλμ. για τους SS-2I και από 300 σε 350 χλμ. για τους SS-23).

Συνεπώς, ο εκσυγχρονισμός των συστημάτων που διαθέτει ήδη η Βουλγαρία, εφόσον δεν συνοδεύει με μεγαλύτερη σοβιετική παρουσία στη γειτονική χώρα (ως ένδειξη εγκατάστασης πυρηνικών κεφαλών), δεν συνιστά ουσιαστική μεταβολή στα βαλκανικά πράγματα.

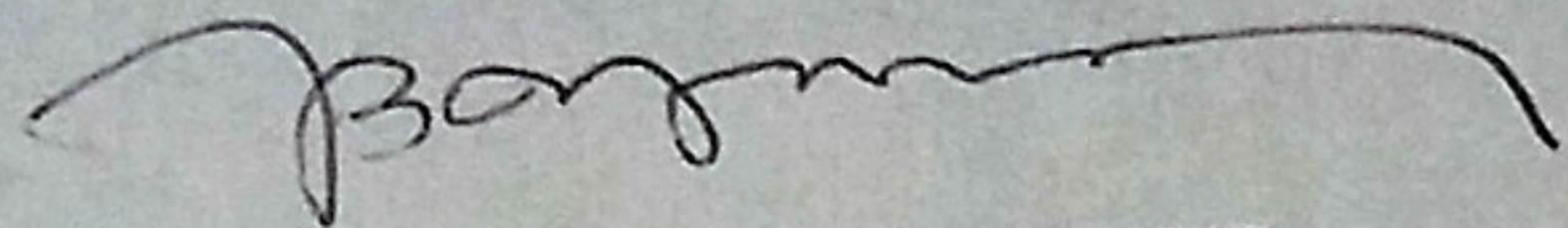
Συμπεράσματα-Εισήγηση

Εφόσον η παραπάνω ανάλυση είναι ορθή, η Βουλγαρία έχει συμφέρον να μας κάνει να πιστέψουμε ότι υπάρχει κίνδυνος να εγκατασταθούν στο έδαφός της πυρηνικά συστήματα και ότι μόνο με την υλοποίηση της ΒΑΖ θ' αποφευχθεί κάτι τέτοιο. Κατά την εκτίμησή μου η Σόφια προσπαθεί ν' ανταλλάξει τη θεωρητική πιθανότητα εγκατάστασης σοβιετικών πυρηνικών όπλων με την απομάκρυνση των καθόλου θεωρητικών αμερικ. πυρηνικών όπλων από την Ελλάδα. Φαινομενικά θα υπάρχει δηλ. μια ισορροπία θυσιών: η Ελλάδα απομακρύνει τα υπάρχοντα όπλα και η Βουλγαρία αρνείται να εισαγάγει τα όπλα που της ζητάει ν' αποδεχθεί η ΕΣΣΔ. Στην πραγματικότητα όμως τυχόν εγκατάσταση τέτοιων όπλων στη Βουλγαρία θα ήταν εντελώς παράλογη από στρατιωτικής και πολιτικής πλευράς και άρα εντελώς απίθανη. (Ο μόνος άλλωστε παραλληλισμός που μπορεί να γίνει είναι ανάμεσα σε μια τέτοια απόφαση παραίτησης από εκσυγχρονισμό της Σόφιας με εκείνη της Ελλάδας να μην δεχτεί πυραύλους Πέρσινγκ ή Κρούζ στο δικό της έδαφος).

Η ελληνική πλευρά πρέπει να προσέξει ώστε τα βουλγαρικά ανταλλάγματα για την αποπυρηνικοποίηση της χώρας μας να μην είναι η παραίτηση της Σόφιας από ένα σχέδιο που έτσι κι αλλιώς δεν μπορεί και δεν σιοπεύει να πραγματοποιήσει. Σε μια εποχή που η όξυνση του Κυπριακού κάνει την αναζήτηση ουσιαστικών διεθνών στηριγμάτων επιτακτική, δεν θάπρεπε να περάσει ανεκμε-

--4--

τάλλευτη η δυνατότητα απόσπασης σαφών ανταλλαγμάτων από τον
βορρά που προσφέρει το "διαπραγματευτικό χαρτί" της αποπυ-
ρηνικοποίησης της χώρας μας.

Δρ ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΑΛΗΝΑΚΗΣ
Επιστημονικός Συνεργάτης

ΑΚΡΩΣ ΑΠΟΡΡΗΤΟ-ΕΙΔ. ΧΕΙΡΙΣΜΟΥ

Αθήνα, 10 Νοεμβρίου 1983

ΠΡΟΣ : τον κ. Πρωθυπουργό

ΚΟΙΝ. : Υφυπουργό κ. Κ. Παπούλια

Σ Η Μ Ε Ι Ω Μ Α

ΘΕΜΑ : ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΑΠΥΡΗΝΙΚΗ ΖΩΝΗ (ΒΑΖ)

Εισαγωγικά

Το σημείωμα αυτό βασίζεται σε μια σειρά προηγούμενων αναλυτικών εισηγήσεων πάνω σε διάφορες πτυχές της ελληνικής πρωτοβουλίας για δημιουργία Βαλκανικής Απυρηνικής Ζώνης (ΒΑΖ). Στις γραμμές που ακολουθούν αναλύονται τα δύο κρίσιμα θέματα της ημερήσιας διάταξης για τη διάσκεψη της Αθήνας, επισημαίνονται ορισμένα λεπτά σημεία του όλου προβλήματος και προτείνονται ορισμένες θέσεις μέσα στο πλαίσιο των κυβερνητικών οδηγιών.

Α. ΜΕΤΡΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΛΙΜΑΤΟΣ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Ελληνικοί στόχοι

Με την πρόταση του θέματος αυτού η χώρα μας επιδιώκει:

- α) ν' αυξηθεί η διαβαλκανική εμπιστοσύνη με την υιοθέτηση μέτρων που μειώνουν τη δυνατότητα των κρατών να εξαπολύσουν αιφνιδιαστική επίθεση
- β) να παρεμποδιστεί η άσκηση πολιτικής πίεσης μέσα από τη συγκέντρωση και επίδειξη στρατιωτικής δύναμης
- γ) να δημιουργηθούν μηχανισμοί συμπλήρωσης και ελέγχου της κύριας συμφωνίας για ΒΑΖ.

Συνοπτικά, τα μέτρα αυτά επεκτείνουν τη συνεργασία των βαλκανικών χωρών και σε ορισμένες πτυχές των συμβατικών όπλων, πράγμα που συνεπάγεται:

- κέρδη της Ελλάδας απέναντι στην Τουρκία με την επιβολή περιορισμών σε γυμνάσια, εξοπλισμούς κλπ.
- μείωση των κινδύνων καταστρατήγησης των διατάξεων της ΒΑΖ
- ενεργητικότερη συμμετοχή της Γιουγκοσλαβίας και Ρουμανίας, που

επιμένουν ιδιαίτερα στη συμπερίληψη του θέματος αυτού αλλά και κάποια επιφυλακτικότητα από βουλγαρικής πλευράς.

Ιδέες για ελληνικές προτάσεις

Επαναλαμβάνονται παρακάτω συνοπτικά ορισμένες ιδέες που θα μπορούσε να προτείνει η ελληνική αντιπροσωπεία κατά τη συνάντηση της Αθήνας (αναλυτική παρουσίαση στο σημείωμά μου της 18.10.83). Πολλές από τις ιδέες αυτές έχουν συμφωνηθεί (σε εμβρυακή μορφή) στα πλαίσια της ΔΑΣΕ και πρόκειται ν'αποτελέσουν αντικείμενο συζήτησης στη Συνδιάσκεψη Αφοπλισμού της Στοκχόλμης (CDE).

I. Προαναγγελία όλων των στρατιωτικών γυμνασίων (εθνικών και διασυμμαχικών) που γίνονται στη Βαλκανική

Η προαναγγελία αυτή θα μπορούσε

- να είναι υποχρεωτική (ΔΑΣΕ:προαιρετική)
- να γίνεται τουλάχιστον πριν 45 μέρες (ΔΑΣΕ:21 ημέρες)
- να καλύπτει κάθε άσκηση που εμπλέκει πάνω από 10.000 άνδρες (ΔΑΣΕ:25.000)
- να επεκταθεί και στα ναυτικά και αεροπορικά γυμνάσια (ΔΑΣΕ:μόνο του στρατού ξηράς)

2. Πρόσκληση στρατιωτικών παρατηρητών από άλλες βαλκανικές χώρες να παραστούν στη διεξαγωγή των παραπάνω γυμνασίων

3. Ίδρυση μόνιμης επιτροπής επίλυσης των προβλημάτων που θα προκύψουν σχετικά με την εφαρμογή των συμφωνηθέντων ("Επιτροπή Βαλκανικής Ασφάλειας")

4. Μέτρα απευθείας επικοινωνίας των πολιτικών ηγεσιών σε περιόδους έντασης και κρίσεων

5. Προαναγγελία κάθε νέας απόκτησης ή παραγγελίας όπλων

6. Κοινοποίηση ύψους και διάρθρωσης στρατιωτικού προϋπολογισμού

7. Πάγωμα όγκου στρατιωτικών δυνάμεων στο σημερινό επίπεδο

8. Αποφυγή γυμνασίων κοντά στα σύνορα

9. Απαγόρευση στάθμευσης/εγκατάστασης ορισμένων οπλικών συστημάτων (ιδιαίτερα αποσταθεροποιητικών) σε μεγάλους αριθμούς κοντά στα σύνορα

10. Απαγόρευση διεξαγωγής ασκήσεων που περιλαμβάνουν προστασία κατά χημικής και πυρηνικής επίθεσης

Διαπραγματευτική τακτική

Είναι σαφές ότι οι περισσότερες από τις παραπάνω προτάσεις είναι αρκετά απίθανο να τύχουν της απαιτούμενης βαλκανικής ομοφωνίας. Τα προβλήματα που θέτουν εξάλλου στον τομέα της επαλήθευσης (VERIFICATION) μοιάζουν αξεπέραστα. Κρίνεται όμως σκόπιμο να περιληφθούν στο ελληνικό διαπραγματευτικό οπλοστάσιο, δεδομένου ότι δεν αποκλείεται μερικές από τις παραπάνω προτάσεις να γίνουν δεκτές σε αντάλλαγμα για την αποδοχή από την Ελλάδα μερικών προτάσεων των άλλων βαλκανικών χωρών. Έτσι, πολλά από τα παραπάνω μέτρα είναι, αναπόφευκτα, "διαπραγματευτικά χαρτιά" και σαν τέτοια πρέπει να προταθούν.

B. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟΠΥΡΗΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Ενώ στον τομέα του ορισμού της αποπυρηνικοποίησης τα προβλήματα είναι σχετικά μικρά, στο θέμα των γεωγραφικών ορίων της ζώνης οι δυσκολίες είναι σημαντικές, ενώ τέλος η εξασφάλιση των εγγυήσεων των Υπερδυνάμεων απαιτεί ορισμένους προσεκτικούς χειρισμούς.

I. Ορισμός και ένταση αποπυρηνικοποίησης

Πρέπει ν'αναμένεται ότι οι βαλκανικές χώρες (με εξαίρεση την Τουρκία) θα μπορέσουν να συμφωνήσουν ότι η απαγόρευση πυρηνικών όπλων θα αφορά στις πυρηνικές κεφαλές και βόμβες, και όχι στους ίδιους τους εκτοξευτήρες (LAUNCHERS), που μπορεί να προορίζονται για συμβατική χρήση (διπλής ικανότητας DUAL CAPABLE). Εκτιμάται εξάλλου ότι οι τέσσερεις χώρες θα συμφωνήσουν πως πρέπει ν'απαγορευθούν

- α) η ανάπτυξη, δοκιμή, χρήση, παραγωγή ή απόκτηση πυρηνικών όπλων (είτε σαν εθνική προσπάθεια, είτε σε συνεργασία με άλλες χώρες)
- β) η αποθήκευση ή εγκατάσταση πυρηνικών όπλων άλλων χωρών μέσα στα όρια της ζώνης.

Προβλήματα προβλέπεται ότι θα δημιουργήσει ένα τρίτο σημείο, το αν δηλαδή θ'απαγορευτεί και η διέλευση (TRANSIT) πυρηνικών όπλων μέσα από το έδαφος (και τα χωρικά ύδατα-εναέριο χώρο) των χωρών της ζώνης. Εκτιμάται ότι μια τέτοια επέκταση της απαγόρευσης θα συναντούσε πολλές δυσκολίες διότι :

-- θα δυσκόλευε τις χώρες που ανήκουν σε συμμαχίες στη διεξαγωγή ναυτικών γυμνασίων με τις Υπερδυνάμεις, δεδομένου ότι πολλά από τα σκάφη των τελευταίων είναι πυρηνικά.

- θ'απέκλειε την έστω και βραχύχρονη παραμονή τέτοιων σκαφών των Υπερδυνάμεων στα χωρικά ύδατα των χωρών της ΒΑΖ (σημαντικά προβλήματα ανεφοδιασμού και επισκευών)
- θ'απέκλειε τη διέλευση πυρηνικών σκαφών από τα διεθνή στενά (η ΕΣΣΔ δεν πρόκειται να δεχθεί μια τέτοια απαγόρευση για τα Τουρκικά Στενά)

Με βάση τα δεδομένα αυτά εισηγούμαι ν'ακολουθήσει η ελληνική θέση στο θέμα αυτό τη ρύθμιση που υιοθέτησαν η Νορβηγία και Δανία, δηλ. απόλυτη απαγόρευση πυρηνικών όπλων στην ξηρά και τον αέρα (παρά τα προβλήματα που θα προκύψουν με τους πυραύλους Κρούζ) και *de facto* εξαίρεση για τη θαλάσσια διέλευση πυρηνικών όπλων με σκοπό τη διεξαγωγή γυμνασίων, ανεφοδιασμό και επισκευή.

2. Γεωγραφικά όρια της ζώνης

Παίρνοντας σαν δεδομένη την πολιτική βούληση της Ελλάδας, Βουλγαρίας και Ρουμανίας και σαν πιθανή εκείνη της Γιουγκοσλαβίας, το κύριο εμπόδιο για τη σύσταση της ΒΑΖ είναι η Τουρκία. Η εκτίμησή μου είναι ότι με την παρούσα πολιτική κατάσταση στη γειτονική χώρα και για το προβλεπτό μέλλον, η Τουρκική θέση πρέπει να θεωρείται απόλυτα αρνητική και άκαμπτη.

Εφόσον η Τουρκία αρνηθεί να προβεί στην αποπυρηνικοποίησή της θα προκύψουν τα εξής προβλήματα για την Ελλάδα:

- α) δεν θα επιβληθούν πρόσθετοι έλεγχοι και περιορισμοί στο πυρηνικό πρόγραμμα της Τουρκίας, ενώ θα υπάρξουν τέτοιοι περιορισμοί για τη χώρα μας
- β) η Ελλάδα θα υποστεί πιέσεις και θα γίνει αντικείμενο δυσμενούς κριτικής από το ΝΑΤΟ για τη μονομερή απομάκρυνση των πυρηνικών όπλων από το έδαφός της. Αντίθετα, η Τουρκία, τόσο για την αντίθεσή της προς την αποπυρηνικοποίηση (που θεωρείται από τους Δυτικούς ότι εξυπηρετεί τα σοβιετικά συμφέροντα) όσο και για λόγους εξάσκησης πίεσης στην Αθήνα, θα τύχει ισχυρής υποστήριξης από τη Δύση (ενίσχυση με στρατιωτικό υλικό μέσω τρίτων, οικονομική βοήθεια, διπλωματικές χειρονομίες κλπ). Πρέπει εξάλλου να θεωρείται βέβαιο ότι θ'αντικατασταθούν στο κοντινό μέλλον τα απαρχαιωμένα πυρηνικά όπλα στην Τουρκία (που είναι άχρηστα σε ελληνο-τουρκική σύρραξη) κατά ένα ποσοστό με ίσης αποτελεσματικότητας συμβατικά και κατά ένα άλλο ποσοστό με νεώτερα πυρηνικά (η διπλής ικανότητας) όπλα. Έτσι, η Τουρκία, όχι μόνο θ'αποσπά-

σει την εύνοια της Δύσης για την απόρριψη της ΒΑΖ αλλά και θ' αποκτήσει άκοπα και ανέξοδα μια νέα γενιά υπερούχρονων όπλων, από τα οποία ένα σημαντικό ποσοστό (συμβατικά και διπλής ικανότητας) θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί εναντίον της χώρας μας, ή τουλάχιστον θ' ανατρέψει την ελληνο-τουρκική ισορροπία.

Παίρνοντας όλα αυτά υπόψη, προτείνουμε τις παρακάτω εναλλακτικές λύσεις:

- α) Αποδοχή της ΒΑΖ και χωρίς την Τουρκία αλλά μετά από απόσπαση από τους βόρειους γείτονές μας (ή άλλες πηγές) πολιτικών κερδών (π.χ. σαφής υποστήριξη στο Αιγαίο), που θα ισοφαρίζουν τα πολιτικά οφέλη της Τουρκίας μέσα στους δυτικούς συνασπισμούς.
- β) Αποδοχή και της τμηματικής μόνο εισδοχής της Τουρκίας στη ΒΑΖ (π.χ. του ευρωπαϊκού της μέρους που έχει ένα περιορισμένο αριθμό πυρηνικών κεφαλών).
- γ) Μη αποδοχή της ΒΑΖ χωρίς την Τουρκία και απομάκρυνση των πυρηνικών όπλων από το ελληνικό έδαφος με μονομερή πράξη που όμως δεν θ' αφαιρεί το δικαίωμα επανεξέτασης της πολιτικής αυτής κάτω από άλλες συνθήκες.

Επειδή είναι αρκετά απίθανο ν' αποσπάσουμε σαφή οφέλη στην πρώτη λύση και επειδή η δεύτερη λύση θα δημιουργήσει μεγάλα πολιτικά προβλήματα, εισηγούμαι να υιοθετηθεί η τρίτη λύση που συνδυάζει τα εξής πλεονεκτήματα:

- εκπλήρωση του κυβερνητικού στόχου της απομάκρυνσης των πυρηνικών όπλων από τη χώρα μας
- ελαχιστοποίηση των δυτικών αντιδράσεων και εξουδετέρωση του "τουρκικού μοχλού πίεσης", αφού η χώρα μας θα διατηρεί το δικαίωμα επανεισαγωγής πυρηνικών όπλων στο μέλλον (όπως η Νορβηγία και Δανία).

Επιπρόσθετα, θα ήθελα να εισηγηθώ να εξαιρεθεί από την απομάκρυνση μια μικρή κατηγορία καθαρά αμυντικών πυρηνικών όπλων όπως οι πύραυλοι αντιαεροπορικής άμυνας Νίκη-Ηρακλής αφού μειωθούν κατά 50% (δηλ. περί τους 20). Ο μικρός τους αριθμός και ο χαρακτήρας τους τα κάνουν εντελώς ασήμαντα και ακίνδυνα από στρατιωτικής πλευράς για τους βόρειους γείτονές μας, ενώ ισχυροποιούν πάρα πολύ τη διαπραγματευτική δύναμη της χώρας απέναντι στους Δυτικούς και την Τουρκία. Μόνο ένα τέτοιο μέτρο θα μπορούσε άλλωστε να κάμψει την αντίθεση των ΗΠΑ στο θέμα της παροχής εγγυήσεων (χωρίς τις οποίες η όλη αποπυρηνικοποίηση γίνεται προβληματική).

Κλείνοντας το σημείωμα αυτό θα ήθελα να υπογραμμίσω τον ρόλο-κλειδί του **τουρκικού** παράγοντα και την ανάγκη να χαράξει η πολιτική ηγεσία τις διαδοχικές γραμμές άμυνας της ελληνικής αντιπροσωπείας στη διάσκεψη των εμπειρογνομόνων στα θέματα που αναφέρονται στο σημείωμα αυτό.